

**GELENEKSEL TÜRK KONUTUNDA MEKÂN VE DONATI
KURGUSU AÇISINDAN DEPOLAMA BİRİMLERİNİN
İNCELENMESİ¹**

**EXAMINATION OF STORAGE UNITS IN TERMS OF THE
DESIGN OF SPACE AND FURNITURE IN TRADITIONAL
TURKISH DWELLING**

*Mikail AÇIKEL**

*Zuhal KAYNAKÇI ELİNCİ***

Özet

Yerel mimarinin geleneksel dokudaki rolü ve önemi büyüktür. Yerel mimarinin bir parçası olarak geleneksel konutlar; bölgede yaşayan insanların aile yapısı din, kültür, sosyal ilişkiler, iklim ve topoğrafyanın etkisiyle şekillenmektedir. Geleneksel konutlarda önemli bir hizmet eylemini tanımlayan depolama kavramı da mekân ve donatı kurgusu açısından hem sosyo-kültürel hem de doğal çevreden ilham alan yöresel bir yaklaşıma sahiptir. Bu kapsamda geçmişten günümüze yüzyıllar süren deneyimin meyvesi olarak geleneksel konutların mekân ve donatı kurgusunda yer alan depolama alanları özgün nitelikler taşıdığı gibi bu alanların korunması, kayıt altına alınması ve sürdürülebilirliği de kültürel kimlik açısından oldukça önemlidir. Bu doğrultuda çalışmada, geleneksel Türk konutunda yer alan depolama alanlarının; işlevsel kurgu (Mekân-Eylem ilişkisi) ve donatı özellikleri (Sabit ve Hareketli Donatılar) ile bu birimlerin yapım tekniği-malzeme ve süsleme özellikleri kapsamında incelenmesi yapılmıştır. Yapılan incelemeler ışığında geleneksel Türk konutu depolama birimlerini, işlevsel kurguda odunluk, samanlık, depo-ambar, kiler odası ve çatı arası kullanımları; sabit ve hareketli birimleri ise yüklük, dolap sistemleri, raf-sergen, sabit tahıl ambarı gibi sabit donatılar ile küp, sepet, sandık ve hareketli tahıl ambarı gibi hareketli donatıların oluşturduğu belirlenmiştir. Günlük yaşantının önemli bir parçası olan depolama eyleminin geleneksel Türk konutu yapılarında incelenmesi ve kültürel niteliklerinin belirlenmesi ile gelecek kuşaklara aktarılması ve kültür envanterine arşiv oluşturulması açısından diğer araştırmalara kaynak oluşturacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Geleneksel Türk Konutu, İç Mimari, Mekân ve Donatı Kurgusu, Depolama Birimleri

¹ Yazarın “Geleneksel Konutlarda Mekân ve Donatı Kurgusu Açısından Depolama Birimlerinin Tipoloji Araştırması: Akseki, İlvat Köyleri Örneği” adlı yüksek lisans tezinden üretilmiştir. Bu çalışma Akdeniz Üniversitesi BAP tarafından FYL-2020-5158 no’lu projeye desteklenmiştir.

* Doktora Öğrencisi, Akdeniz Üniversitesi Mimarlık Fakültesi İç Mimarlık Bölümü Antalya / TÜRKİYE acikelmikail@gmail.com ORCID: 0000-0003-0768-222X

** Prof. Dr., Akdeniz Üniversitesi Mimarlık Fakültesi İç Mimarlık Bölümü Antalya / TÜRKİYE zuhaelinc@gmail.com ORCID: 0000-0002-6997-7296

Abstract

The role and importance of local architecture in the traditional texture are significant. Traditional dwelling as part of the local architecture; The influence of religion shapes the family structure of the people living in the region, culture, social relations, climate, and topography. The concept of storage, which defines a meaningful service action in traditional dwellings, has a regional approach inspired by both socio-cultural and natural environments in terms of space and reinforcement fiction. In this context, as the fruit of centuries of past experience, the storage areas in the space and reinforcement of traditional dwellings have unique qualities. These areas' protection, registration, and sustainability are essential for the cultural identity. In this direction, of the study, the storage areas in traditional Turkish dwellings; functional construction (Space-Action Relationship) and reinforcement properties (Fixed and Moving Reinforcements), and construction technique-material and ornamental properties of these units were examined. In the light of the examinations made, the traditional Turkish dwelling storage units, woodshed, haystack, storeroom-warehouse, pantry room, and attic used in functional fiction; fixed and moving units are determined to consist of fixed equipment such as load, cabinet systems, rack-sergen, fixed granary and moving equipment such as cubes, baskets, crates and moving grain warehouses. It is thought that the storage action, an essential part of daily life, will be a source for other research in examining the traditional Turkish dwelling buildings, determining their cultural qualities, transferring them to future generations, and creating an archive for the cultural inventory.

Keywords: Traditional Turkish Dwelling, Interior Architecture, Venue and Equipment Fiction, Storage Units

GİRİŞ

İnsanlık, saklanma ve korunma dışındaki önemli faaliyetlerle mekânı genişleterek, bugün barınma olarak tanımladığımız sistemlerin temellerini atmıştır. Sanayi Devrimi ile dönüşen konut sistemi, o dönemden günümüze pek çok değişikliğe uğrayarak günümüz konutlarının yapılmasına olanak sağlamıştır. Konut alanında toplumların sosyal, ekonomik ve kültürel kimliğinin bir göstergesidir. Bir başka tanım ile konutu; geleneksel olarak nesilden nesile aktarılan bilgileri ve alışkanlıkları birleştiren bir sistemler bütünü olarak tanımlayabiliriz.

Bu kapsamda bir toplumun sosyal, ekonomik ve kültürel ortamında öne çıkan ve yerel olarak bir bölgeye özgü olan konutlar geleneksel mimari unsurlar olarak tanımlanmaktadır. Geleneksel konut; içinde bulunduğu toplumun kültürel birikiminden oluşur ve yapının yapıldığı andan itibaren kuşaktan kuşağa aktarılır. Bu süreçte ortaya çıkan yapılar birçok yönden birbirine benzemektedir. Bu benzerlik ve yakınlık; yapılar arasındaki mesafe, yapı iç mekânı, yapı bütünlüğü gibi birçok faktör açısından uyum yaratmıştır. Bu uyumlardan biri de yapı iç mekânı olarak insanların günlük aktivitelerine cevap veren mekân ve donatı oluşumlarıdır.

Yerel mimari ögeler olarak yapı iç mekânı yöreye özgü gereksinimleri karşılamak amacıyla sosyo-kültürel yapının bir yansıması olarak doğal çevreden ilham alan, yapım malzemelerini doğal malzemelerden seçen geleneksel bir yaklaşıma sahiptir. Geleneksel mimari yaşam alanlarını şekillendiren mekân ve donatı kurgusuna bakıldığında; bireylerin gerçekleştirdiği bireysel eylemler eylem alanlarını, eylem alanları mekânları, mekânlar bölümleri, bölümler de konut organizasyonunu oluşturmaktadır (Arcan ve Evci, 1999).

Konut organizasyonundaki eylem alanlarından biri de depolama eylemidir. Depolama eylemi tarihsel olarak tarım ürünlerinin depolanması ve korunması amacı ile ortaya çıkmış ve gelişmiştir. İnsanların depolama ihtiyacı çok eskilere dayanmakta olup; silo, kiler odası, çömlek, küp vb. ilk depolama ünitelerini de koruma amaçlı kullanmışlardır. Daha sonra mekân kavramının oluşmasıyla birlikte bu üniteler insanların kışlık kıyafetlerini, yiyecek-içeceklerini, yatak-yorganları, vb. eşyalarını saklayıp korudukları birimlere dönüşmüştür.

Depolama ihtiyaçlarını karşılamak için oluşturulan depolama birimleri, ilk yaşam alanlarından günümüz evlerine kadar sosyo-kültürel bağlamda varlıklarını sürdürmüştür. Bu üniteler, hareketli ögeler olmak dışında aynı zamanda yerleşik hayata geçilmesi ve mekân kavramının olgunlaşması ile yaşam alanlarımızın içine de girmiştir. Konutlarda depolama birimleri çoğunlukla mutfak mekânında kullanılan kültürel bir obje, mekân içinde yüzeylerin oluşumunu sağlayan mobilya olabildiği gibi bir mekânı da tanımlayabilmektedir.

Kültürel kimliğimizin bir parçası olan geleneksel konutların mekân ve donatı oluşumları da depolama alanları konusunda insanlığa birçok veri sağlamaktadır. Bu bağlamda Anadolu coğrafyası; barındırdığı geleneksel mimari yapılar ve bu yapıların iç mekân kullanımları ile bizlere bu verileri sunmaktadır. Çalışma kapsamında, kültür mirasına sahip koruma alanlarının araştırılmasında sadece geleneksel konutlar değil bu konutların eylem alanları ile şekillenen mekân ve donatı oluşumlarının da yer alması hedeflenmiştir.

Bu doğrultuda çalışmanın amacı, geleneksel konutların plan kurgusunda yer edinmiş olan depolama birimlerinin; işlevi, yapım tekniği, malzeme, süsleme vb. niteliklerinin tespiti, korunması ve sürdürülebilirliğidir. Geleneksel Türk konutu mekân ve donatı kurgusunda yer alan bu birimlerin tespiti; kültürel niteliklerinin belirlenmesinde, gelecek kuşaklara aktarılmasında ve kültür envanterine arşiv oluşturulması açısından kaynak sağlayacaktır.

1. DEPOLAMA KAVRAMI VE TARİHSEL GELİŞİMİ

Depolama; herhangi bir zaman veya yerde ürün, mal, para veya bilginin (yazılı kayıtlar) çok geniş zaman diliminde ulaşım ve kullanımını sağlayan davranışlar bütünü ve teknolojik bir mekanizmadır. Tanyaş ve Başkak (2012)’ta depolama kavramının türetildiği depo tanımını; tedarik zincirinde farklı amaçlarla ve farklı zamanlarda, malzemeleri korumak ve istiflemek için tasarlanan kapalı veya açık alanlar olarak tanımlanmaktadır. Kelime anlamı olarak depolama “depo etmek, biriktirmek, bir bellek cihazına veriyi yerleştirmek veya saklamak, ambarlamak” gibi alt anlamları da içermektedir (TDK, 2020).

İnsanlık tarihi kadar eski bir kavram olan depolama, uzun zamandan beri gıdaların toplumların gelecekteki tüketimi için muhafaza edilmesi gereken temel ihtiyaç olarak yorumlanmıştır (Karaman vd., 2009: 145-154). Woodburn (1982: 431-451) ve Christakis (1999:1-20) depolama işlemini; kendi doğal yetiştirme ve kullanım dönemlerinin ötesinde tarım ürünlerinin uzun veya kısa vadeli korunmasını sağlamak için tasarlanmış tarımsal ürünlerin üretimi ve bunların dağıtım-tüketimi arasında bir aşama olarak görmektedir. Bu kapsamda depolama kavramının gelişmesinde üretim ve tüketim arasındaki aşamaların biri olarak tarımsal ürünlerin korunma stratejileri etken olmuştur.

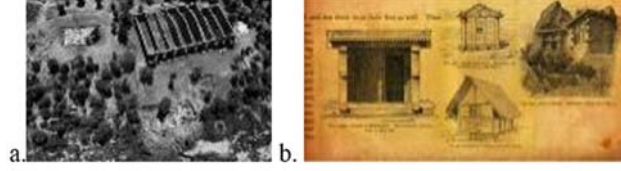
Ürünlerin depolanması, antik dönemde basit bir şekilde hazırlanmış kapların, kuyuların ve mahzenlerin içerisinde gerçekleşmiştir. Daha sonraları insanlar temel ihtiyaçlarını çevre ve iklim koşullarından korumak amacıyla hane içi ve hane dışı silo, kiler odası, çömlek, küp vb. gibi depo üniteleri ve mekanları tasarlamıştır. Depolama gereksinimini karşılamak amacıyla oluşturulan depo birimleri, ilk yaşama mekanlarından günümü yaşam alanlarına kadar sosyo-kültürel bağlamda varlığını geliştirerek devam ettirmiştir.

Arkeolojik veriler kapsamında Anadolu coğrafyasında, ilk yerleşim biriminden ilk gelişen toplum ağı ve şehirleşen bölgelerine kadar tüm alanlarda depolama kavramına yönelik mekân ve ünitelerin varlığı bilinmektedir. Bu sistemler tarımsal faaliyetlerin başladığı ve artı ürünün ortaya çıktığı Neolitik dönemden beri gelişen depolama sistemleridir.

Arkeolojik alanlardaki tüm bu birimler gelişerek hane içi küp, çömlek, kil kutular, ekin kapları, kuyu, küp silo gibi ünitelere ve hane dışı silo-ambar olarak isimlendirdiğimiz büyük yapı mekanlarına dönüşmüştür. Bu yapılara en iyi örnek Roma dönemi hububatın saklandığı büyük ölçekli ambarlar (granarium) verilebilir. Çevik ve Bulut (2010: 25-117)’da dünyada az sayıda bulunan bu yapılara, Anadolu coğrafyası olarak Myra’nın Limanı Andriake ve Patara’da tespit edilen ambarları örnek göstermiştir (Şekil 1a).

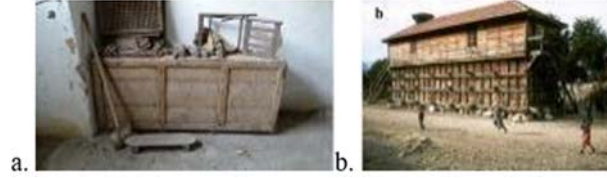
Antik çağlardan beri çok farklı uygarlığa ev sahipliği yapan Anadolu coğrafyası da depolama amaçlı oluşturulan çeşitli yapı ve mekân birimlerini barındırması açısından oldukça zengindir. Bu kapsamda örnek olarak Akdeniz

kırsalında tespit edilen tahıl ambarlarının bölgede yaşayan Likya Uygarlığına ait kaya mezarları ile oldukça benzer olduğu bilinmektedir (Açıkel ve Elinç, 2020: 387-405) (Şekil 1b).

Şekil 1. a. *Andriake’de Tespit Edilen Granarium* (Çevik ve Bulut, 2010: 25-117), **b.** *Charlez Chipiez’in Karşılaştırılmalı Likya Kaya Mezarı ve Kırsal Tahıl Ambarı Çizimi* (Chipiez, 1890; Açıkel ve Elinç, 2020: 387-405)

Temel gıda maddesi olan tahılların saklanabilmesi için başlayan depolama süreci, dünyanın her coğrafyasında gelişerek benzer yapı ve nitelikleri ortaya çıkarmıştır. Hane içi ve hane dışı bu ambarlar; tarihsel işlevleri ve kültürel özellikleriyle yapıldıkları dönemlere ışık tutmakta ve görsel, ekolojik, mimari vb. niteliklerinin belirlenmesinde önem taşımaktadır (Şekil 2).

Şekil 2. a. *Akdeniz Bölgesi Geleneksel Konutu Hane İçi Tahıl Ambarı* (Açıkel ve Elinç, 2020: 387-405), **b.** *Akdeniz Bölgesi Hane Dışı Tahıl Ambarı Prof. Melling Arşivi* (Melling, 1994)

Depolama eylemi toplumsal yapıda sosyo-ekonomik ve politik anlamda meydana gelen değişimi tetiklemekle birlikte, antik dönemden günümüze toplumların yaşam biçimleri, üretim teknikleri ve sosyal organizasyonları hakkında değerli veriler sunmaktadır. Özellikle tarım ve endüstri devrimi ile değişen sosyal ve ekonomik düzen, karmaşık toplumsal yaşam içinde gelişen konutların mekân ve donatı kurgusuna yansıdığı gibi bu kurguda yer alan depolama alanlarına yansıdığı görülmektedir.

1.1. Mekân Organizasyonunda Depolama

Mekân organizasyonunun amacı, mekânı oluşturan bileşenlerin boyutlarını ayırt ederek mekân oluşturmanın gereklerini karşılayan düzenlemeler yapmaktır. Mekânın bütünü oluşturan parçalardan ve bu parçalar arasındaki ilişkilerden oluşan tanım düşünüldüğünde, mekânın içerdiği anlam daha da güçlenir (Dinçer, 2004). Mekânsal örgütlenme ile ortaya çıkan

mekânsal örüntüler, insan davranışlarının temelini oluşturmasının yanı sıra toplumun kültürel ve kimlik kodlarını da taşımaktadır.

Belirli bir eylem için oluşturulmuş yaşam birimleri, kullanılan donanım ve korumaya ek olarak ortaya çıkan ihtiyaçlara cevap verebilecek şekilde farklı niteliklere sahip mekanlardan gelişmektedir. Bu donatı elemanlarının düzenlenişi, nitelik, yoğunluk ve görünüşleri mekân algılanmasında etken olurlar (Altan, 1983). Arcan ve Evci (1999)'de çalışmasında konutun bölümleri, mekanları ve eylem alanlarının sistematik açılımını belirtmişlerdir (Tablo 1).

Tablo 1. Konutun Bölümleri, Mekanları ve Eylem Alanlarının Gösterimi (Arcan ve Evci, 1999)

Bina	Bölüm	Mekan	Eylem Alanı
Konut	Yaşama Bölümü	Yaşama Mekânı	Oturma Eylemi
			Çalışma Eylemi
			Dinlenme Eylemi
			(Hobi Eylemi)
	Ortak Bölümler	Mutfak	Yemek hazırlama eylemi
		Yemek Mekânı	Yemek yeme eylemi
		WC - Lavabo	Temizlik-tuvalet eylemi
		Giriş Holü	Giriş – çıkış – bağ eylemi
Yatma Bölümü	Yatma Bölümü	Depo Mekânı	Depolama Eylemi
		Yatma Mekânı	Uyuma Eylemi
Banyo Bölümü	Banyo Bölümü	Banyo Mekânı	Temizlik – tuvalet – bakım eylemi

Tablo 1’de yer alan eylem alanlarında görüldüğü gibi depo mekanları konut sisteminin bir parçasıdır. Bu eylem alanlarını depolama eylemi olarak bir mekân ile sınırlandırmak mümkün değildir. Diğer eylem alanlarının içerisinde de insanların depo etme gibi temel ihtiyacını karşıladığı donatılar yer almaktadır. Ching (2007)’e göre de depolama donatıları; yapı ile mekân kullanıcıları arasında aracılık ederek bu mekânları işlevselleştirir, form ve ölçek bazında mekânlar ile bireyler arasında geçişler sağlayarak mekân aktivitelerine konfor ve fayda katar.

Depolama faaliyeti, maksimum düzeyde kullanım kolaylığı sağlayacak şekilde depo alanlarına konulacak ve gerektiğinde tekrar kullanılacak eşyaların organizasyonunu gerektiren zihinsel çalışmanın yanı sıra, büyük ölçüde zaman, enerji, hüner, beceri gibi insansal kaynakların kullanılmasıyla gerçekleştirilen bir faaliyettir. Bu kapsamda konut içi depolama amaçlı donatılar düşünüldüğünde; gardırop, raflı dolap, çekmeceli dolap gibi çeşitli şekillerde adlandırılan, açık veya kapalı, sabit veya hareket edebilen tüm elemanları kapsamaktadır (Anon, 1953; Anon, 1962; Kansu, 1976). Bu

faaliyetler konut organizasyonunda bir donatıyı tanımladığı gibi kiler, ambar, depo vb. eylem mekanlarını da tanımlamaktadır.

Bugün dünyada yaşama mekânı olan konutlar giderek küçülmemekte ve konut tasarımında da depo alanlarına gereken önem verilmemekle birlikte depolama ihtiyacı artmaktadır (Bakır, 1987: 104-110). Gelişmekte olan Türkiye’de de her alanda yaşanan değişim insanların yaşam tarzları, ihtiyaçları, beklentileri ve alışkanlıkları da değiştirmektedir. Yaşam alanlarımız olan konutlarda bu değişimle birlikte mekân ve donatı kullanımlarına göre şekillenmektedir.

Araştırmacılar da yapıyı çevrenin kültürü yansıtırken aynı zamanda onu etkilediği ve şekillendirdiği görüşünü belirtmektedir. Bu nedenle, yapıyı çevrenin inşasında kültürel faktörlerin etkin olduğu fikri giderek daha önemli hale gelmiştir (Kırşan ve Çağdaş, 2004: 19-38). Bu kapsamda geçmişten günümüze yüzyıllar süren deneyimin meyvesi olarak geleneksel konutların mekân ve donatı kurgusunda yer alan depolama alanlarının incelenmesi bizlere yol gösterdiği gibi bu alanların korunması, kayıt altına alınması ve sürdürülebilirliği de kültürel kimliğimiz açısından oldukça önemlidir.

2. GELENEKSEL TÜRK KONUTU DEPOLAMA BİRİMLERİ

Geleneksel Türk konutu araştırmalarında öne çıkan kavramlardan biri bağımsız mekân kavramıdır. Bağımsız mekân Türklerin göçebelikten yerleşik düzene geçmesi ile devam etmiş ve bu mekanlar Anadolu coğrafyasında gelişerek yaşam alanlarımızı şekillendirmiştir. Bunun yansıması olarak yapı içi yaşam alanları topraktan koparılmıştır. Bu duruma en iyi örnek geleneksel yapıların yaşam alanları olan odaların yapı birinci katlarında organize edilmesidir.

Göçebe yaşamından gelen ve Türk evinin iç mekân kullanımına yansıyan niteliklerin bir kısmı da halı, kilim ve keçe gibi hareketli minder ünitelerinin yatak, dolap, sandık gibi iç mekân donatılarına dönüşmesidir. Geleneksel bir Türk evinde gece yapılan yer yatağının gündüz kaldırılması, sedirlere veya yere serilen minderlerin kullanımı mekândan en verimli şekilde yararlanabilmenin bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Bu biçimsel sonuçların örnekleri olarak çadırda sandıkların ve yatakların bulunduğu alan, oda kullanımındaki dolap ve yüklüklere dönüşmüştür. Turgut (1990)’da bu durumu yerleşik hayata geçilmiş olsa bile “Taşınabilen” bir mekân düşüncesinin, Türk konutunun temelini oluşturduğu söylemektedir.

Yıllar içinde Türk geleneksel konutu plan tipleri aynı konseptten yola çıkarak geleneksel yaşam kültürünü ve mahremiyete dayalı konut yerleşimini kaybetmeden gelişmiştir. Anadolu coğrafyasının çeşitli bölgelerinde konutların mekân organizasyonu farklılık gösterse de iç mekân kurgusunda yer alan sofa ve odaların yerleşimi hemen hemen aynıdır. Konutta odaları birbirine bağlayan ve bir geçiş mekânı olan sofa, Türk konutunun yerleşim

organizasyonu açısından sınıflandırılmasında önemli bir mekân konumundadır. Geleneksel Türk konutunda oda mekânları ise geleneksel yaşam tarzlarının izlerini taşıyan oturma, yemek hazırlanma, yeme-içme, uyuma, yıkama ve saklama gibi işlevleri barındırmaktadır. Geleneksel Türk konutu iç mekân biçimlenişi bulundukları bölgelere göre yapım malzemesi, uygulama yöntemi, süsleme ve işlevsel kullanım olarak farklılık gösterse de organizasyon biçimi açısından benzer özellikler taşımaktadır.

Bu ortak özellikler kapsamında geleneksel Türk konutu iç mekânında eylem alanı ve işlevsel kullanım birimlerinden biri de depolama mekanları ve depo amaçlı donatı elemanlarıdır. Bu kapsamda geleneksel konut iç mekânında depo-depolama amaçlı eylem alanlarını mekân ve donatı kurgusu açısından sınıflamak mümkündür. Mekânsal kurguda depolama alanlarına hizmet mekanları içinde kiler odaları, yaşam katında depolama amaçlı çatı arası kullanım; yaşam katında samanlık, ahır, depo ve ambar gibi mekanlar oluşturmaktadır. Donatı kurgusunda ise hareketli mobilyalar olarak sandık, küp, sepet, testi, güğüm, ambar vb. kullanımlar; sabit depolama alanlarını ise yüklük, dolaplar (açık veya kapalı sistemler, çiçeklik ve takçagözler), sergen ve raflar oluşturmaktadır.

Bu ögeler kültürel anlamda geçmişten geleceğe aktarılan miras bileşenlerimizdir. Bu yapıların ve iç mekân bileşenlerinin günümüze ulaşan birçok niteliklerini unutmak ve bunları göz ardı etmek; kültürel birikimin yok olmasına ve geleceğin inşasında büyük bir yanılmanın içine düşmemize neden olacaktır. Kavas (2011: 271-289)'da geleneksel yerleşimleri ve buradaki konutlarla ilgili diğer yanılmanın, mekânları tarihe hapsederek ömrünü tamamlamış olarak değerlendirmek ve bu konutların “donmuş bir mekân” olarak korunmaya çalışılması olarak belirtmiştir.

Geleneksel Türk konutu mekânları içerisinde yer alan depolama birimlerinin, tarihsel bağlamına uygun olarak günümüz ihtiyaçları çerçevesinde incelenmesi; depolama birimlerinin içerdikleri tasarım ilkeleri bakımından gelecekteki yerleşimler için kılavuz niteliği oluşturmaktadır. Bu doğrultuda çalışmada geleneksel Türk konutu yer alan depolama mekanları ve donatıları; işlevsel kurgu (Mekân-Eylem ilişkisi) ve donatı özellikleri (Sabit ve Hareketli Donatılar) ile bu birimlerin yapım tekniği-malzeme ve süsleme özellikleri kapsamında incelenmiştir.

2.1. Geleneksel Türk Konutu Depolama Birimlerinde İşlevsel Kurgu

Geleneksel Türk konutuna ait incelemelerde depolama amaçlı alanların hizmet mekânı olarak tanımlandığı belirlenmiştir. Eldem (1987), hizmet mekanlarının genellikle zemin kattan yükseltildiğini ve mahremiyet ve güvenlik amacıyla dış ortamdan izole edilmiş yüzeylere sahip oldukları için genel yaşam aktivitelerini içermediğine dikkat çekmiştir. Zemin kat

kullanımında yer alan bu birimler; mutfak, ıslak hacim kullanımına ek olarak depolama ve ahır işlevlerini de içermektedir. Topoğrafya açısından düz olmayan eğimli arazilerde konumlanan konutlarda, zemin kata ek bir ara katta da bu birimlerin yerleştirildiğini söylemek mümkündür.

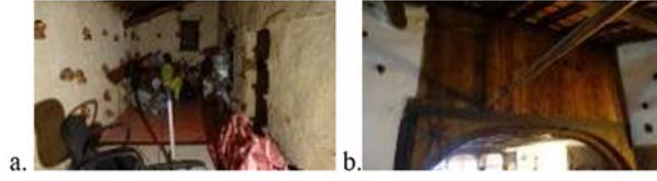
Depolama alanları; coğrafya ve kültürel bileşenlerden kaynaklı biçimlenme göstererek, tarım ve hayvancılıkla uğraşan insanlar için konut içinde yardımcı mekanlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu mekânlara ek olarak yiyecek-içecek, yakacak, eşya saklama ve koruma amaçlı birimler de hizmet mekanları arasında önemli depolama alanları olarak yer almaktadır (Eldem, 1954) (Şekil 5).

Şekil 3. Antalya, Akseki Etnografya Müzesi taşlık ve hizmet mekanları

Asatekin (1994)'de çalışmasında geleneksel Türk konutu zemin katının; bahçeler, ahırlar, ambarlar, kümesler, barakalar, örtüler, fırınlar, tandırlar, şömineler, misafirhaneler, bekar ve hizmetçi odaları ile diğer mekanlardan oluştuğunu söylemektedir. Bu mekânlar hayvancılık, yakacak hazırlığı, yemek pişirme, temizlik ve barınma gibi işlevlerin yanına ek olarak depolama işlevini de içermektedir. Dinçbaş (2019)'da çalışmasında Türk konutu odalarının katlar arasında dağılımını bakarak zemin katlarda ve yaşam katlarında baş oda, yatak odası, tokana (mutfak), ıslak hacim ve kullanım amacı belirlenemeyen odalar bulunduğunu; bodrum katlarında ise in, ambar, mahzen, ahır, depo vd. mekanların yer aldığını söylemiştir. Anadolu'nun belirli bölgelerindeki coğrafya şartları ve geçim kaynağı geleneksel mimariyi yönlendirmiş, geleneksel konutların formuna ve organizasyon şemasına da yansımıştır.

Tarım ve el sanatları ile uğraşılan bölgelerde tarım ürünlerinin depolanması ve kullanılan dokuma tezgahların konabilmesi için özelleştirilmiş depo mekânları da yer almaktadır. Hayvancılıkla uğraşan bölgelerde ise hayvanların barınması ve bakımı için konut zemin katlarında ahır ve ek depo alanları oluşturulmuş, üst katlar ise yaşam alanı olarak biçimlendirilmiştir (Güngör, 2019). Yaşam katlarında da depolama amaçlı kullanılan kiler odaları, depolar ve çatı arası kullanımda bulunan depolama amaçlı alanlar yer almaktadır (Şekil 4).

Şekil 4. a. Antalya, Akseki Kiler Odası Örneği **b.** Antalya, Akseki Çatı Arası Kullanımında Depolama Örneği

Geleneksel Türk konutunda önemli hizmet alanlarından biri kiler odalarıdır. Kiler odaları yaşam katında sofa veya odalarla bağlantısı olan yiyecek-içecek ve çeşitli eşyaların depolandığı bölümler olarak yer almaktadır. Anadolu coğrafyasında özellikle yazlık-kışlık kullanımın etkin olduğu bölgele konutlarımızda bu birimler bulunmaktadır. Diğer bir kullanım alanı ise konutların çatı arası boşlukların depo mekânı olarak kullanılmasıdır. Bu kapsamda yapılan incelemelerde geleneksel Türk konutunda her bir boşluk ve alanın verimli bir şekilde kullanılarak depolama amaçlı alanlar olarak değerlendirildiği görülmektedir.

Baş ve Arpacioğlu (2019: 58-65)'da çalışmasında kırsalda yer alan bazı konutların dış mekânında yer alan ahır, samanlık ve ambar gibi mekanların Anadolu coğrafyasının birçok geleneksel konutunda zemin katta yer aldığını belirtmiştir. Bu bölgelerde yaşayan insanların birçoğu coğrafyanın el verdiği şartlar doğrultusunda yapı zemin katlarını ahır, samanlık, odunluk, ambar, sıra hane gibi mekanlarla değerlendirmiştir.

Geleneksel Türk konutu zemin katı işlevsel kurgusunda yer alan depolama mekanları yiyecek-içecek, yakacak, tahıl depolama, ahır işlevleri ve eşya depolama amaçlı depo mekanlarından oluştuğu görülmektedir. Yaşam katlarında ise depolama amaçlı kullanılan tahıl ambarı amaçlı depo alanları, yiyecek-içecek vb. depolama amaçlı kiler odaları ve eşya depolama amaçlı çatı arası depo alanlarının kullanıldığı belirlenmiştir. İncelemeler doğrultusunda tespit edilen depolama mekanlarının; konutta yaşayan insanların bölge coğrafyası şartları, ekonomik durumu ve sosyo-kültürel konumuna göre bir yapılanma arz ettiği söylemek mümkündür (Gögebakan, 2015: 41-55).

2.2. Geleneksel Türk Konutu Depolama Birimlerinde Donatı Özellikleri

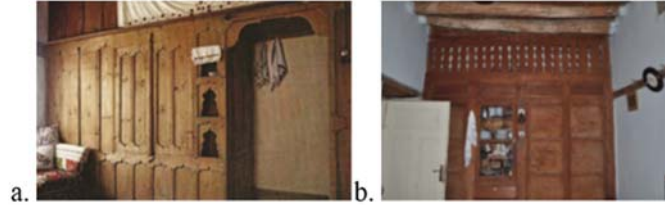
Geleneksel konut iç mekânı donatı düzenlemeleri; tavan, duvar ve zeminde yüzeyler oluştururken, bunlardan bağımsız hareketli donatılar da genel ihtiyaçları karşılamaktadır. Bu bakımdan geleneksel Türk konutunda sabit ve hareketli olmak üzere iki farklı biçimde donatı kullanımı görülmektedir (Koç, 2019). Bu kapsamda geleneksel Türk konutu depolama amaçlı donatıları da sabit ve hareketli olmak üzere iki kısımda incelemek mümkündür.

Depolama Birimlerinde Sabit Donatı Özellikleri

Geleneksel konutlarda sabit donatı elemanlarının biçimlenmesinde odalar etkin unsur olmaktadır. Türk konutundaki odaların fonksiyonel çeşitliliği, yemek alanından uyku alanına kadar uzayabilen mekânsal esnekliğe ve bu esnekliğin bir parçası olan dolaplar, gömme dolaplar ve aksesuar gibi üniteler için depolama-koruma-sergileme işlevleri sağlamaktadır (Küçükerman, 1985; Eldem, 1987).

Odaların içinde yer alan yüklükler en büyük dolap kullanımı olarak uyumak için gerekli eşyaların (örn. yatak, yastık, çarşaf) depolandığı donatılardır. Bu dolapların derinliği ve genişliği, odadaki konumlarına ve yapım sistemine göre de değişmektedir. Bazı yüklüklerin genellikle yıkanmak amaçlı alanları (gusülhane) içermesi de odanın çok amaçlı kullanılmasından kaynaklanmaktadır. Yüklüklerin kapakları ağırlıklı olarak çift kapaklı olmakla birlikte soba, peç (büyük ev sobası) veya normal soba ile şekillenen farklı kapak örnekleri de içermektedir (Küçükerman, 1985; Kahraman, 1997; Sönmezer, 1999; Bektaş, 2007).

Bektaş (2001)'da yüklük tanımlamasında yüklüğün yanında açık rafların, kapaklı dolap sistemlerinin, lambalık, fincanlık olarak isimlendirilen açık depolama sistemlerinin bulunduğunu belirtmiştir. Bölge konutlarına göre şekillenen yüklüklerin, tahıl üretimi az olan bölge konutlarında alt kısımlarının da tahıl depolama amaçlı ambar olarak kullanıldığı belirlenmiştir. Yüklüğün üst kısmında yer alan bölümler, yerel bir tanım olan “musandıra” ismi ile nitelendirilmektedir. Dolabın üst kısmını kullanmak için yapılan bu girintilerin önüne sütunlar, kapaklar veya kafesler yerleştirilerek meyve ve sebze gibi temel gıdaların depolanması amaçlanmıştır. Ancak süsleme açısından öne çıkan odalarda bu alanlar dekorasyon açısından görsel zenginliğin yüksek olduğu boşluklar haline gelmiştir (Sönmezer, 1999). Yapılan araştırmalarda “musandıra” olarak isimlendirilen yüklük üstü alanların, en eski Türk konutunda yerden yükseltilmiş çevresini siperli tahta direklerin oluşturduğu yatma yeri olarak da tanımlandığı görülmüştür (Ünver, 1976) (Şekil 5).

Şekil 5. a. Dolap, Yüklük ve Nişlerden Oluşan Yüklük Duvarı (Küçükerman, 1985); **b.** Kapalı Kafesli Musandıra Bölgesi, Hayrullah Tiftik Evi, Develi (Dinçbaşı, 2019)

Geleneksel Türk konutunda oda oluşumunu etkileyen önemli donatılardan biri olan dolaplar, genellikle oda duvarlarında açılan açık veya

kapalı kullanımlı niş alanlarıdır. En basit tanım ile dolabın ana işlevi; günlük kullanılan eşyaların odada muhafaza edilmesine yönelik depolama işlevidir. Dolapların oda içerisinde konumu ve biçimlenişi, içine konan eşyaların durumuna göre şekillendiği gibi aynı zamanda oda içerisindeki boyutlarının ve yüksekliğinin işlevsel kullanımı sağlayacak şekilde konumlandırıldığını söylemek mümkündür (Küçükerman, 1973; Küçükerman ve Güner, 1995).

Dolapların biçimlenişinde yüklükteki kullanım gibi kapaklı veya kapaksız kullanımı olan depolama sistemine sahip olabilmektedir. Bu dolapların yüksekliği farklı boyutlarda olabildiği gibi genellikle odaların üst kullanımını sınırlayan raf/sergene kadar gelebilmektedir. Ayrıca dolapların bulunduğu odalara göre çeşitli eşya ve gıda maddelerinin koyulmasına bağlı olarak üzüm dolabı, çubuk dolabı gibi isimler ile adlandırıldığı belirlenmiştir (Bektaş, 2007). Türk konutuna özgü bir diğer detay ise, "Dönme dolap" adı verilen, bir kenarı açık, duvara dik olarak yerleştirilmiş ve bir eksen etrafında dönen dolap kullanımıdır. Bu dolap kullanımı haremlik olarak isimlendirilen odadan kadınların, selamlık olarak isimlendirilen odada bulunan erkekler tarafından görülmeden dolap içindeki eşyaları taşımasını sağlayan ve ahşaptan yapılmış bir mekanizmaya sahip sistemlerdir (Kahraman, 1997) (Şekil 6).

Şekil 6. a. Dokur evi odası cam raflı dolap, Uşak (Sayan, 1997), **b.** Dönme dolap sistemi örneği (Anonim 1), **c.** Antalya, Akseki evi çift kapaklı dolap

Kapaksız açık dolap sistemleri, Türk konutu odasında birden fazla işlevi yerine getirdiği için depolanacak eşya ihtiyacına göre biçimlenmekte ve bu dolap sistemleri ihtiyaç duyulan eşyaların saklanması ve korunmasını sağlamaktadır. Yüklük, kavukluk, tembel deliği, takçagöz, çubukluk, peşkirlik, lambalık, cezvelik, fincanlık, çiçeklik, feslik, değneklik, testilik gibi isimler alan bu depolama-koruma-sergileme birimlerinin; isimlerini içine konulan eşyalardan, boyutlarını ise en uygun kullanımı sağlayacak ergonomiden aldığı görülmektedir (Eldem, 1987; Kahraman, 1997; Bektaş, 2007).

Bu isimlerle adlandırılan açıktağz (oymalar) hücreler duvar içine, duvarın yüzeyinde iç bükey biçimde, yüklük veya ocaklıkların yan-orta kısımlarında ve duvar yüzeyinde yer alan kapalı dolap sistemlerinin yan ve üst kısımlarında konumlandırılmıştır. Bu tür hücreler; duvar veya mobilyaların yüzeyinde genel bütünlüğünü sağlamak için yerleştirilen ve hemen ulaşılması gereken küçük ev eşyalarının saklandığı nişler olarak tanımlanabilir. Bazı

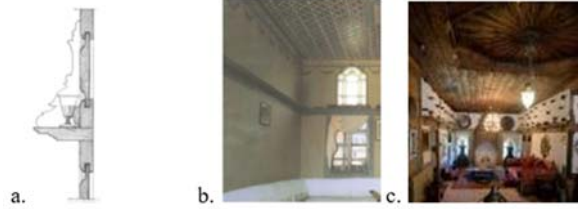
bölge konutlarında ocakların davlumbaz kısmında bir veya iki yatay sıra halinde konumlandırılmış olanları da mevcuttur (Arat, 2011).

Bektaş (2007)'da aynı zamanda yemek odasına dönüşebilen konut odalarında yemek ihtiyacını karşılayacak eşyaların depolandığı, muhafaza edildiği ağızı açık dolap sistemlerinin bulunduğunu yerlerine göre “katlı raf” ve “tembel gözleri” olarak isimlendirildiğini belirtmiştir (Şekil 7).

Şekil 7. a. *Tembel Deliği/Takçagöz Örneği (Anonim 1)*, b. *Antalya, Akseki Konutu Ağızı Açık Dolap Kullanımı*, c. *Antalya, Akseki Yüklük Üzerinde Takçagöz Örnekleri*

Oda içerisinde kullanılan diğer bir depolama sistemi raf-sergen kullanımlarıdır. Sergenler pencere ve kapıların bittiği yerden başlayıp, tavandan belli bir mesafe bırakarak erişilebilir bir mesafede eşyaların yerleştirilmesine izin veren ve odayı çevreleyen raf sistemleridir. Sergenlerin oda içerisinde süs amaçlı kullanımlarının yanında, odaya koku vermek amaçlı çeşitli meyve ve bitkilerin ya da küçük ev eşyalarının konulduğu depolama amaçlı kullanımları da bulunmaktadır. Derinlikleri bölge konutlarına ve niteliklerine göre 12-18 cm aralığında değişmektedir. Sergenlerin tasarımsal niteliklerinden biri de alt kısımda kalan sedir, pencere, kapı ve dolaplar gibi aktif kullanılan alanları tariflerken, kullanımı olmayan ya da daha az kullanılan tepe pencere, musandıra ve duvar yüzeyi elemanlarının olduğu alanları da ayırmaktadır (Küçükerman, 1985; Kahraman, 1997; Sönmezer, 1999) (Şekil 8).

Şekil 8. a. *Sergen Sistemine Ait Profil Detayı (Akok, 1951: 171-189)*, b. *Türk Konutu Odasında Sergen Görünümü (Küçükerman ve Güner, 1995)*, c. *Antalya, Akseki Konutu Raf ve Sergen Kullanımı*

Depolama Birimlerinde Hareketli Donatı Özellikleri

Geleneksel Türk konutunda sabit depolama birimlerinin yanında yardımcı fonksiyon olarak kullanılan hareketli depolama donatıları da yer almaktadır. Bu donatılar mutfak, kiler odası gibi mekân birimlerinin içinde veya sabit donatı elemanlarının içinde kullanılmaktadır. Anadolu coğrafyasında bölgesel olarak farklı kullanımlar yer alsa da işlev ve kullanım özellikleri kapsamında benzer nitelikler taşımaktadır. Bu birimleri sandık, küp (testi, güğüm vb.), sepet, hareketli dolap sistemleri ve hareketli ambarlar olarak sınıflamak mümkündür (Şekil 9).

Şekil 9. a. 20. yüzyıl örneği olarak çeyiz sandığı (Cömert, 2002: 102-106), **b.** Antalya, Akseki bölgesine ait küp kullanımları

Geleneksel Türk konutunun hemen hemen her odasında bulunabilen ve yerel kültür, malzeme, sosyo-ekonomik ve insanların sosyal statü özellikleriyle şekillenen donatı elemanları hem estetik hem de işlevsel özellikler sergilemektedir. Geleneksel Türk konutu depolama mekânları ve sabit donatılarının yanı sıra, hareketli donatılarında da her yöreye özgü fiziksel biçimlenme unsurlarını gösterdiğini söylemek mümkündür. Yöreye özgü fiziksel biçimlenme gösteren bu donatılara bir örnek olarak hareketli tahıl ambarları gösterilebilir. Akdeniz coğrafyası geleneksel konut biçiminde görülen bu konut içi hareketli ve sabit tahıl ambarları, coğrafyanın getirmiş olduğu sosyal ve beşerî birçok faktörü açıklamaya veri sağlamaktadır (Şekil 10).

Şekil 10. Akseki Etnoğrafya Müzesi Hareketli Tahıl Ambarı ve Sepetler

2.3. Mekân ve Donatı Kurgusunda Yer Alan Depolama Birimlerinin Yapım Tekniği ve Malzeme Özellikleri

Geleneksel Türk konutunun oluşumu, bölgesel özellikler ile malzemelerin varlığı ve kullanım koşullarına bağlı olarak gelişmektedir.

Konutların yapımında iklim koşulları, bölgenin bitki örtüsü, teknik sınırlamalar, gelenekler, yapı malzemeleri ve teknoloji en belirleyici faktörler olarak öne çıkmaktadır. Mekânı oluşturan ve sınırlayan duvar, tavan ve döşeme elemanlarının yapımında; ahşap, kerpiç, tuğla ve taş malzemenin kullanıldığı kagir yapım, kagir / ahşap yapım ve ahşap iskelet yapım tekniği arasında değişen ürünler ortaya çıkarılmaktadır (Asatekin, 1994; Küçükerman ve Güner, 1995).

Özdemir (1994)'de çalışmasında mekânı oluşturan bileşenleri; döşeme, kolon, kiriş, duvar, çatı, merdiven, kapı ve pencere olarak mekân öğelerini ise; donatı ve aksesuar olarak sınıflamıştır. Bu kapsamda depolama birimlerinin yapım tekniği ve malzeme kullanımına yönelik nitelikleri, mekân ve donatı kapsamında inceleyebilmek mümkündür.

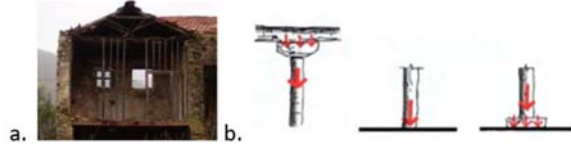
Depolama alanlarının yapısal oluşumunu bir mekân bileşeni olarak ele aldığımızda, geleneksel konutların döşemeleri, kolonları, kirişleri, duvarları, çatıları, merdivenleri, kapıları ve pencereleri geleneksel yapım teknik ve sistemlerine göre farklılık göstermekle beraber bu sistemler basit ve uygulanabilir bir biçimlenme göstermektedir. Bu yapım teknikleri ve sistemlerin uygulandığı yapısal biçimlenmede malzeme faktörü oldukça önemlidir (Koç, 2019). Malzemelerin kullanımı bölgeden bölgeye farklılık gösterdiği gibi uygulama tekniklerinde ve duvarların yapım özelliklerinde de değişikliklere neden olmaktadır (Şekil 11). Anadolu coğrafyasında duvar yapım tekniklerine örnek olarak İç Anadolu'da bağdadi yapım tekniği, Doğu Karadeniz'de kurtboğaz ve göz dolma teknikleri, Güneydoğu Anadolu'da balıksırtı teknikleri, Akdeniz bölgesinde ise çoğunlukla yığma ve karkas teknikleri kullanılmaktadır. Sonuç olarak, kullanılan farklı duvar yapım teknikleri çeşitliliğe yol açmakta bu da konutun mekânsal bölümlenmelerini ve yapısal formunu değiştirmektedir. Depo amaçlı mekânlarda duvar malzemesi iklim ve çevresel faktörlere göre değişiklik göstermekle beraber bölgelere göre tuğla, taş, kerpiç, ahşap ve karma malzeme kullanımları görülmektedir.

Şekil 11. *Geleneksel Türk Konutu Duvar Yapım Tekniği ve Malzeme Kullanımı (Naumann, 1975)*

Geleneksel Türk konutunun büyük çoğunluğunu oluşturan ahşap yapım sistemleri; karkas, yığma ve karma olmak üzere üç teknik üzerinden yapılmaktadır (Bozkurt, 2013: 37-70). Geleneksel konutların yapımında yakın yerlerden malzeme temin etme zorunluluğu, zemin kat döşemesi için çoğunlukla sıkıştırılmış toprak veya taş kullanımına neden olmuştur.

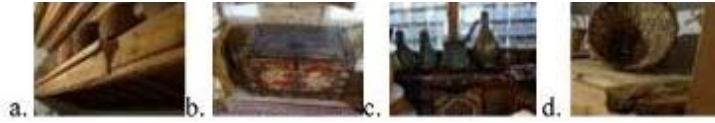
Konutların yaşam katı olan üst katlar ise çoğunlukla ahşap malzemeden yapılmaktadır (Şekil 12).

Şekil 12. a. Yığma Yapı ve Ahşap Malzeme Kullanımı Örneği (Karaman ve Zeren 2010: 75-87), **b. Geleneksel Konutta Ahşap Taşıyıcı Sistemler** (Zamankhanı 2010)

Depolama birimleri mekânsal ögeler olarak düşünüldüğünde; yapım teknikleri, insan ölçü ve oranları göz önünde bulundurularak çözümlenmektedir. Konut iç mekânında belirli eylemleri karşılayabilmesine olanak sağlayan beşik, kilim, sandık, sini vb. “oda içi eşyalar” ile donatılar ve aksesuarlar yöreden yöreye farklılık göstermektedir. Bölge konutlarında çoğunlukla malzeme cinsine ve işçiliklere göre şekil aldığı görülmektedir. Donatıların yapımında kullanılan metal, taş, ahşap ve bitkisel lif vb. malzemelerin yapısı gereği teknikleri değişmektedir (Koç, 2019).

Mekân öğelerinin büyük bir çoğunluğunun yapım malzemesini ahşap malzeme oluşturmaktadır. Hareketli depolama birimleri olan sandık, ambar, testi, sepet vb. eşyaların malzeme kullanımlarında yöreden yöreye değişmekle birlikte kumaş, deri, metal, boya, toprak, bitkisel saplar ve gövdeleri (hasır) vb. malzeme kullanımları da görülmektedir (Şekil 13).

Şekil 13. a. Toprak Malzemeden Çömlek Örnekleri, b. Kadife Kaplama Sandık Örneği, c. Metal Malzemeden Yapılmış Güğüm, Çanak Örnekleri, d. Bitki Sapından Örülmüş Hasır Sepet Örneği

Bu öğelerin yapım teknikleri çeşitlilik gösterse de ahşap malzemenin kullanımında; ahşap geçme sistemler (kündekari, oyma, yontma, çakma vb.), ahşap çivileme, yaygın veya özgün olmamakla birlikte yapıştırma ve 18. yüzyıl sonrası yapılan birimlerde makine (torna) kullanım teknikleri görülmektedir. Hasır sepetlerin yapımında örme teknikleri, çömlek yapımlarında toprak işçiliği; güğüm, çanak gibi elemanların yapımında metal işçilik; kadife, deri ve kumaş işçiliği; boyama işçiliği gibi el işçiliği gerektiren yapım teknikleri de bulunmaktadır (Şekil 14).

Şekil 14. a. Kündekari işlemeli Dolap, b. Ahşap Oyma Örnekleri, c. Dolap Üstü Takçagöz Yontma Örneği (Pamuk, 2010)

2.4. Mekân ve Donatı Kurgusunda Yer Alan Depolama Birimlerinin Süsleme Özellikleri

Mekân oluşumları kapsamında depolama mekanlarını da içeren bu birimlerde iki tip süsleme niteliği bulunmaktadır. İlk tip süsleme, yapı elemanlarına bağlı olarak duvar örgüsü kapsamında yapılan süslemelerdir. Taş ve ahşap duvar örgülerine; dekoratif diziler, dolma, göz duvar, geometrik ve bitkisel motiflerin oluşturduğu süslemeleri örnekler vermek mümkündür. İkinci tip süslemeler konut oluşumundaki yapı elemanları ve mimari unsurlar dışında yapılan süslemelerdir. Donatılarda, duvarda, zeminde veya tavanda yer alan nakış ve manzara resimleri gibi işlemler bu tip süslemelere örnek verilebilir (Gögebakan, 2015).

Depolama alanı olarak nitelendirilen mekanlarda, zemin kat oluşumlarında belirli bir nitelik taşıyan süslemeler bulunmamaktadır. Bu mekanların bir kısmında bölgeye özgü nitelikler taşıyan taş, tuğla, ahşabın kullanımından oluşan örme sistemler veya duvar yüzeyinde alçı sıva, geometrik ve bitkisel bordür ile süslemeli panolardan oluşan figürler görülmektedir. Konut yaşam katlarında ise aynı niteliklere sahip mekân süslemelerine rastlamak mümkündür.

Geleneksel konutta iç mekân süslemelerini donatılar kapsamında biçimsel ve simgesel süslemeler olarak sınıflandırmak mümkündür (Koç, 2019). Depolama birimi olan donatılar da bu kapsamda incelendiğinde;

Bitkisel, geometrik, desenli, figüratif, yazı veya yerel bezemeleri içeren biçimsel süslemeler; malzeme, boyut, yapım tekniği, form ve renk unsuru gibi konutların bulunduğu bölgesel faktörlere göre şekillenmektedir. Geleneksel konuttaki bu süslemelere tavan, duvar, ocaklık, dolap sistemleri ve yüklüklerin yüzeylerinde rastlamak mümkündür (Küçükerman, 1985). Bitkisel süslemeler ahşabın geleneksel oyma, kabartma, ajur, kalem işi vb. tekniklerle işlendiği ve motiflerin oluşturulduğu süslemeler olarak göze çarpmaktadır (Şekil 15).

Şekil 15. Donatı, Tavan, Duvar Yüzeylerinde Biçimsel Süsleme Örnekleri (Koç, 2019)

Sembolik bir süsleme olan simgesel süslemeler; geleneksel konutlarda sosyal unsurlar açısından şekillenmektedir. Süslemelerde Orta Asya kültüründen gelen şaman inancına ait kuş figürleri bir koruma ruhunu temsil ederken, Anadolu Bektaşî geleneğinden gelen karanfil figürleri ocak, tencere ve dolap yüzeylerinde 12 imamı, tavan ve duvar yüzeylerinde Arapça harfler ise İslamiyet inancının getirdiği gelenekleri sembolize etmektedir (Azezli, 2009). Ayrıca depolama birimlerinde, Anadolu'da Selçukluların simgesi haline gelen sekiz köşeli yıldız figürü, İslam'ı simgeleyen hayat ağacı ve Osmanlı İmparatorluğu'nu simgeleyen Tuğra desenleri de mekân öğeleri olarak donatı yüzeylerinde görülmektedir (Şekil 16).

Şekil 16. Donatı Yüzeylerinde Bulunan Süsleme Örnekleri (Bayram, 2014; Akbaş, 2015)

Geleneksel konutların depolama birimlerinde yer alan dekoratif özellikler, Türk konutu mekan bileşen ve öğelerinde bulunan yerel ifadeleri yansıtmaktadır. Ayrıca estetik ve işlevsel karakterlere sahip olan bu süslemeler; malzeme ve yapım teknikleri açısından çeşitlilik oluşturarak geleneksel konutların iç mekânına özgün bir kimlik kazandırmaktadır.

3. SONUÇ

Kültürel değerleri ve doğal güzellikleri ile yerel olan her şey geleneksel mimariyi kapsamakta ve tüm bu özellikler ile o yörenin karakterini belirlemektedir. Toplumsal ve sosyal yaşamın bir yansıması olan geleneksel konutlar; kullanıcıları, tasarımcıları, mekânsal kurgusu ve organizasyonu ile yerel mimari ifadelerin önemli bir örneğini oluşturmaktadır. Yerel mimari ifadelerin içinde bulunan iç mekân eylem alanları ve kullanılan donatılar da bulunduğu coğrafyanın mimari kimliğine dair izler taşıyarak, o bölge hakkında bilgi sahibi olmamızı sağlamaktadır. Konut iç mekân eylemi olan depolama ihtiyacı ve bu ihtiyaçtan şekillenen mekân ve donatı oluşumları da yerel mimari kimliğimizin birer parçasıdır.

Çalışma kapsamında yerel kimliğimizin bir parçası olan depolama kavramı ve depolamanın geleneksel Türk konutunda yeri tanımlanarak; depolama birimlerinin biçimlenişine dair özellikleri incelenmiştir. Bu kapsamda depolama birimleri;

İşlevsel kurguda odunluk, samanlık, depo-ambar, kiler odası ve çatı arası kullanımları; sabit ve hareketli birimleri ise yüklük, dolap sistemleri, raf-sergen, tahıl ambarı gibi sabit donatılar ile küp, sepet, sandık ve hareketli tahıl

ambarı gibi hareketli donatılar oluşturmaktadır. İncelemeler kapsamında belirlenmiş olan depolama alanları; fonksiyon, kullanım yerleri, yapım tekniği-malzeme ve süsleme özellikleri bakımından yer almış olduğu bölgeye özgü nitelikler taşıdığı görülmektedir (Tablo 2).

Tablo 2. Geleneksel Türk Konutu Mekan ve Donatı Kurgusu Açısından Depolama Birimleri

Yapı	Kurgu	Depolama Birimleri
Geleneksel Türk Konutu	İşlevsel Kurgu	Depo-Ambar
		Samanlık
		Odunluk
		Çatı Arası Kullanım
		Kiler Odası
	Donatı Kurgusu	Yüklük
		Sabit Donatı Kurgusu
		Dolap Sistemleri
		Sabit Tahıl Ambarı
		Raf-Sergen
		Küp
		Hareketli Donatı Kurgusu
		Sepet
		Sandık
		Hareketli Tahıl Ambarı

Depolama birimlerinin yapım tekniği-malzeme ve süsleme kullanımında da bölgelerin coğrafi ve fiziksel etmenlerinin etkin olduğu görülmektedir. Bu doğrultuda, geleneksel Türk konutu mekân ve donatı kurgusunda yer alan depolama birimleri; yapım tekniği, malzeme kullanımı ve işlevsel özellikleri geleneksel Türk konutu kavramına birçok nitelik kazandırmaktadır.

Korumaya alınmış olan geleneksel yapıların yapı dış cephe özellikleri kadar iç mekân unsurları da dikkat çekilmesi gereken noktalardan biridir. Bu kapsamda iç mekân unsurlarından biri olan depolama alanlarının tespiti ve niteliklerin çıkarılması ile geleneksel konut iç mekanları sürdürülebilir hale gelecek ve bu birimler gelecek nesillere aktarılarak kültürel miras bileşenlerimiz korunacaktır.

Kaynakça

- Açıkel M. ve Kaynakci E. Z. (2020). Antalya'da Geleneksel Tahıl Ambarları, In: Koçakoğlu, B. ve Çakılcı, D. (Ed.), *Antalya Kitabı-3 (Antalya'da Doğa ve Medeniyet)*. Palet, Konya, s. 387-405.
- Akbaş, G. (2015). Geleneksel Yapım Teknikleri ve Mekân İlişkisi: Uzungöl ve Taşkiran Örnekleri. Yüksek Lisans Tezi, Atılım Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 110 s.
- Akok, M. (1951). Çorum'un Eski Evleri. *Arkitekt Dergisi*, (237-238), 171-189.

- Anon. (1953). Household Storge Units. Small Home Council. *Circular Series*.
Index number: C5.150 (42), January.
- Anon. (1962). Put Your Storge Problems on The Shelf. *S.A. hirsh Mfg. Co.*, U.S.A.
- Anonim 1: <https://haticetunca.wordpress.com/2014/02/10/safranbolu/> [Son Erişim Tarihi: 11.12.2020]
- Arat, C. (2011). Geleneksel Türk Evi İç Mekân Donatılarının Antropometrik Verilere Dayalı Analizi; Konya Evleri. Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya, 203 s.
- Arcan, E. F. ve Evci, F. (1999). Mimari Tasarıma Yaklaşım: Bina Bilgisi Çalışmaları. *Tasarım Yayın Grubu*, İstanbul, 208 s.
- Asatekin, G. S. (1994). Anadolu'daki Geleneksel Konut Mimarisinin Biçimlenmesinde Aile-Konut Karşılıklı İlişkilerin Rolü. Kent, Planlama Politika, Sanat Tarık Okyay Anısına Yazılar, ODTÜ Mimarlık Fakültesi Yayınları, Ankara.
- Azezli, Ş. G. B. (2009). 19.Yy'da Osmanlı Konut Mimarisinde İç Mekân Kurgusunun Safranbolu Evleri Örneğinde İrdelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Kültür Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 134 s.
- Bakır, İ. (1987). Küçük Alanlı Konutlarda Mekân Kullanımı. *Toplu Konutlarda Mekân Standartları Paneli Bildirileri*, ss. 104-110, 15-16 Nisan, Yapı Endüstri Merkezi, İstanbul.
- Baş, Ö. ve Arpacıoğlu, Ü. (2019). Orta Anadolu Köy Evlerinde İç Mekân Tongurlar Köyü Örneği, *İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 1(1), 58-65.
- Bayram, Ö. F. (2014). Doğu Karadeniz Bölgesinde Geçmişten Günümüze Vernaküler Mimari. Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 155 s.
- Bektaş, C. (2001). Halk Yapı Sanatı. *İstanbul, Literatür Yayıncılık*, 160 s.
- Bektaş, C. (2007). Türk Evi, *İstanbul, Bilişim Yayınevi*, 40 s.
- Bozkurt, S. G. (2013). 19.yy. da Osmanlı Konut Mimarisinde İç Mekân Kurgusunun Safranbolu Evleri Örneğinde İrdelenmesi. *Journal of the Faculty of Forestry*, 62(2), 37-70.
- Ching, F.D.K. (2007). Architecture: Form, Space, Order. USA, *John Wiley&Sons*.
- Chipiez, C. (1890). 1890 Yılına Ait Karşılaştırmalı Likya Kaya Mezarı ile Tahıl Ambarı Çizimi. <https://yikaroglu.wordpress.com/tag/likya-kaya-mezarlari/> [Son Erişim Tarihi: 10.01.2020].
- Christakis, K. S. (1999). Pithoi and Food Storage In Neopalatial Crete: A Domestic Perspective. *World Archaeology*, 31(1), 1-20.
- Christakis, K.S. (2011). Pithoi And Economy In Lm Ib State Societies, in: Thomas M. Brogan & Erik Hallager (Edit.), Lm Ib Pottery Relative Chronology And Regional Differences. Acts of A Workshop Held at The Danish Institute at Athens in Collaboration with The Instap Study Center For East Crete, 27-29 June 2007. *Monographs of the Danish Institute at Athens (11) 1*, Athen, pp. 241-253.
- Cömert, M. (2002). Edirnekari Sandıklar. *Antik Dekor Dergisi*, (72), 102-106.

- Çevik, N. ve Bulut, S. (2010). İkinci Kazı Sezonunda Myra ve Limanı Andriake, Arkeolojisinden Doğasına, Myra / Demre ve Çevresi, (Ed.) N. Çevik, T.C. *Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayını*, Antalya, s. 25-117.
- Dinçbaş, G. K. (2019). Germir Geleneksel Konutlarının İç Mekanlarındaki Sabit Mobilyalar, Doktora Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul, 662 s
- Dinçer, Ö. (2004). Mimari Mekân Organizasyon Sürecinde Mekânsal Hem yüzey Birleşim ve Entegrasyon Kavramlarının Analizi. Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir, 104 s.
- Eldem, S. H. (1954). Türk Evi Plan Tipleri, İ.T.Ü., Mimarlık Fakültesi Yayınları, İstanbul, 237 s.
- Eldem, S. H. (1987). Türk Evi III Osmanlı Dönemi 'Turkish Houses Ottoman Period'. *Türkiye Anıt Çevre Turizm Değerlerini Koruma Vakfı Yayınları*, İstanbul.
- Gögebakan, Y. (2015). Karakteristik Bir Değer Olan Geleneksel Türk Evi'nin Oluşumunu Belirleyen Unsurlar ve Bu Evlerin Genel Özellikleri. *İnönü Üniversitesi Kültür ve Sanat Dergisi*, 1 (1), 41-55.
- Güngör, S. (2019). Türk Evinin Geleneksel Japon Evi ile Yapısal Açından Karşılaştırılması. Yüksek Lisans Tezi, Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul, 177 s.
- Kahraman, B. (1997). Geleneksel Türk Odasında Ahşap Mimari Elemanlar, Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 158 s.
- Kansu, R. (1976). Sosyal Konut Kullanıcılarının Depo Gereksinmelerini Saptamak için Gecekondularda Yapılan Bir Araştırma. İ.T.Ü, Mimarlık Fakültesi, MMLS Mimari Tasarım Dalı, İstanbul.
- Karaman, Ö. Y. ve Zeren, M. T. (2010). Geleneksel Türk Konutunda Kullanılan ve Kagir Sistemi Destekleyen Ahşap Yapısal Elemanların Önemi ve Bozulma Nedenleri. *DEÜ Mühendislik Fakültesi Mühendislik Bilimleri Dergisi*, 12(2), 75-87.
- Karaman, S., Okuroğlu, M., Kızıloğlu, M. F., Memiş, S., Cemek, B. (2009). Karaman İli İklim Koşullarına Uygun Elma Depolama Yapılarının Planlanması. *Tarım Bilimleri Araştırma Dergisi (TABAD)*, 2(1), 145-154.
- Kavas, R. K. (2011). Alanya-İncirkırı Geleneksel Kırsal Mimarisinde Doğa-Kültür İlişkisi. *Zeitschrift für die Welt der Türken*, 3(1), 271-289.
- Kırşan, Ç. ve Çağdaş, G. (2004). Etnik Kimlik ve Evsel Mekân. *Konut Değerlendirme Sempozyumu*, ss. 19-38, 3-4 Haziran, İstanbul Teknik Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi Mimarlık Bölümü, İstanbul.
- Koç, S. (2019). Geleneksel Konutların İç Mekân Kurgusunu Yerel Kimlik Unsurları ile Okumak: İslamköy Örneği. Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon, 164 s.
- Kudret, S. (2018). Antik Dönemde Artı Ürün Depolama Kavramı ve Depolama Kapları. *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11(1), 595-610.
- Küçükerman, Ö. (1973). Anadolu'daki Geleneksel Türk Evinde Mekân Organizasyonu Açısından Odalar. *Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu Yayını*, İstanbul.

- Küçükerman, Ö. (1985). Kendi Mekanının Arayışı İçinde Türk Evi. *Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu Yayını*, İstanbul.
- Küçükerman, Ö. Ve Güner, Ş. (1995). Anadolu Mirasında Türk Evleri. *T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları*, İstanbul.
- Maslow, H.A. (1996). The Psychology of Science: A Reconnaissance. *Harper & Row*, New York, p. 16.
- Melling, J. M. (1994). Elmalı Karamuk Köyü Subaşı Ailesi Tahıl Ambarı. <http://triptych.brynmawr.edu/cdm/search/collection/Mellink/searchterm/elmal%C4%B1/field/all/mode/all/conn/and/display/200/order/nosort/ad/asc>. [Son Erişim Tarihi: 08.01.2020].
- Naumann, R. (1975). Eski Anadolu Mimarlığı. *Türk Tarih Kurumu Yayınları*, Ankara.
- Özdemir, İ. (1994). Mimari Mekânın Değerlendirilmesinde, Mekân Örgütlenmesi Kavramı: Konutta Yaşama Mekanları. Doktora Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Trabzon. 196 s.
- Pamuk, F. (2010). Safranbolu Evlerinde Ahşap ve Metal Süslemeler. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 247 s.
- Sayan, Y. (1997). Uşak Evleri. *Türk Tarih Kurumu Basımevi*, Ankara.
- Sönmez, A. ve Yıldırım, K. (1996). Orta Nitelikli Konutlarda Ebeveyn Yatak Odası Planlaması İçin Optimum Çözümler. *Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 9(3): 439-446.
- Sönmezer, İ. (1999). Geleneksel Türk Evinde Ahşap ve Mekân İlişkisi, Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İzmir. 268 s.
- Tanyaş, M. ve Başkak, M. (2012). Farklı Açılardan Depoların Sınıflandırılması. *Ulusal Lojistik ve Tedarik Zinciri Kongresi*, 10-12 Mayıs, Konya.
- TDK (Türk Dil Kurumu Sözlükleri). (2020). Depolamak Teriminin Tanımı. <https://sozluk.gov.tr/> [Son Erişim Tarihi: 11.10.2020].
- Turgut, H. S. (1990). Kültür-Davranış-Mekân Etkileşiminin Saptanmasında Kullanılabilecek Bir Yöntem. Doktora Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul. 145 s.
- Ünar, S. (2020). Orta Anadolu'da Erken Tunç Çağı'nda Tahıl Depolamanın Işığında Ekonomik ve Siyasi Örgütlenme. *Ege Üniversitesi, İzmir*, 713 s.
- Ünver, A. S. (1976). Dr. Rıfat Osman'a Göre Edirne Evleri ve Konakları. *Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu Yayınları*, İstanbul.
- Woodburn, J. (1982). Egalitarian Societies. *Man, New Series*, 17 (3), 431-451.
- Zamankhanı, J. S. (2010). İran'ın Deprem Bölgesi Olan "Doğu Azerbaycan" İlindeki Köy Evlerinin Biçimsel ve Yapısal Yönlerden İrdelenmesi ve Islahı Üzerine Bir Çalışma. Doktora Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 239 s.